

معرفی پایان نامه: بررسی علل کمبود نقدینگی در

شرکتهای تحت پوشش سازمان صنایع ملی ایران

استاد راهنما: دکتر عباس صدقی

نگارش: کیانوش موسوی خلخالی

مقدمه:

گسترش فزاینده پیچیدگی فعالیتهای اقتصادی از یکسو و الزام وجود یک مدیریت کارآ و مؤثر از سوی دیگر در دهه‌های اخیر، مدیران و متخصصان سازمان را بر آن داشته است که شیوه‌ها و روشهای نوینی را به منظور هر چه کارآتر ساختن عملیات خود در پیش گیرند. یکی از این دانشها که از نیاز مبرم سازمانها ایجاد شده است، دانش مدیریت مالی است، که بنا به دلایل زیادی از عمر آن در محیط آکادمیک ایران اندک زمانی بیش نگذشته است.

در بحث مدیریت مالی به مطالب بسیاری بر می‌خوریم که یکی از آنها، اعمال مدیریت مؤثر بر سرمایه در گردش است که در موفقیت عملیات واحدهای تجاری اهمیت به سزایی دارد. سرمایه در گردش به عنوان داراییهای جاری منهای بدهیهای جاری تعریف شده است. داراییهای جاری معمولاً مشتمل بر وجوه نقد، حسابها و اسناد دریافتی تجاری و موجودی کالا است (که معمولاً بخش عمده داراییهای جاری محسوب می‌شود و به سرعت داراییهای پولی قابل تبدیل به وجه نقد نیست).

هر چند مفهوم «سرمایه در گردش» در حسابداری به گونه گسترده‌ای بکار برده می‌شود اما هیچ واحد تجاری تاکنون سرمایه در گردش را به ترتیب بالا دریافت یا پرداخت نکرده است. به همین دلیل بسیاری از سرمایه‌گذاران و اعتبار دهندگان بیش از آنچه که به مبلغ سرمایه در گردش تأکید داشته باشند، اجزای تشکیل دهنده داراییها و بدهیهای جاری را مورد توجه قرار می‌دهند. یک واحد تجاری ممکن است در عین حال که از لحاظ

سرمایه در گردش وضعیتی مطلوب داشته باشد با کمبود جدی وجه نقد روبرو باشد، با وجود این، مبلغ سرمایه در گردش و نسبت سرمایه در گردش یا نسبت جاری به عنوان شاخص نقدینگی مالی یا توانایی مالی واحد تجاری در ایفای به موقع تعهدات همواره مد نظر قرار می‌گیرد. داراییهای پولی که به آن داراییهای سریع یا داراییهای قابل تبدیل به پول نیز اطلاق می‌گردد، شامل موجودی نقد، سرمایه‌گذاری موقت و حسابها و اسناد دریافتی است. داراییهای پولی سرمایه وجه نقد است که می‌توان از آن برای پرداخت تعهدات استفاده کرد.

حفظ نقدینگی به منظور پرداخت به موقع تعهدات یکی از اهداف اغلب واحدهای تجاری است، حتی سازمانها نیز ناگزیر از پرداخت به موقع صورت حسابها و تعهدات خود هستند و به گونه‌ای به موضوع نقدینگی اهمیت می‌دهند. انجام تعهدات نقدی معمولاً آسان نیست زیرا سودآوری و نقدینگی الزاماً، بطور هم جهت حرکت نمی‌کنند؛ مثلاً تعداد زیادی از واحدهای تولیدی - تجاری هنگامی که در مرحله سودآوری نسبتاً خوبی بوده‌اند با مشکلات عمده‌ای از لحاظ نقدینگی روبرو شده‌اند. در این گونه موارد معمولاً حسابهای بدهکاران و موجودیهای در حال افزایش، مشکلات نقدینگی و کمبود وجوه نقد را ایجاد می‌کند.

در این پژوهش سعی بر آن است که گامی هر چند اندک برای بررسی مشکل علل کمبود نقدینگی در شرکتهای تولیدی تحت پوشش سازمان صنایع ملی ایران برداشته شود، زیرا واحدهای تولیدی و تجاری نیاز به مبالغ کافی وجوه نقد برای پرداخت

۳- علت کمبود نقدینگی در سازمانها، ضعف مدیران در طرح ریزی و بودجه بندی نقدی است.

قلمرو تحقیق:

سازمان صنایع ملی ایران یکی از بزرگترین مجموعه‌های صنعتی و خدماتی کشور را تشکیل می‌دهد که قادر به انجام طرح‌های ملی و عمرانی بزرگ است، با در اختیار داشتن مالکیت بسیاری از شرکت‌های کوچک، که عملیات آنها دقیقاً مشابه بخش خصوصی است، می‌تواند جامعه آماری مناسبی را در اختیار بگذارد. سازمان صنایع ملی ایران مشتمل بر ۵ معاونت و ۹ گروه صنایع تخصصی است که هر کدام با توجه به وظایف جداگانه‌ای که در سازمان عهده‌دار می‌باشند، مکمل حرکت کلی سازمان هستند. از بین گروه‌های ۹ گانه تخصصی به صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده، سه گروه انتخاب گردیده‌اند که عبارتند از: گروه‌های صنایع سلولزی و بسته بندی و گروه صنایع دارویی و گروه صنایع برق و لوازم خانگی که مجموعه ترازنامه‌های شرکت‌های تابعه این سه گروه مورد بررسی و مطالعه دقیق قرار گرفته، به منظور خلاصه کردن نمونه‌برداری از این سه گروه، از هر کدام، یک شرکت به صورت کاملاً تصادفی انتخاب گردیدند که در طی سال‌های مورد بررسی این تحقیق، ترازنامه و صورت‌های مالی، عملکرد بازرگانی، آمار عملکرد تولید و ... در جهت تکمیل اطلاعات مورد استفاده قرار گرفته است.

تقسیم بندی بررسی به صورت‌های مالی، عملکرد بازرگانی و نیز عملکرد تولید به دلیل وجود فرضیه‌های سه گانه در نظر گرفته شده است. زیرا در فرضیه اول علل کمبود نقدینگی در سازمانهای تحت پوشش را زیاد بودن قیمت تمام شده کالای آماده به فروش فرض گرفته‌ایم که برای تحقیق در این مورد، به بررسی صورت‌های سود و زیان و بهای تمام شده کالای فروش رفته نیاز بوده که تحلیل عملکرد تولید الزامی بوده است.

در فرضیه دوم علت کمبود نقدینگی در شرکت‌های تحت پوشش را عدم در نظر گرفتن فاصله زمانی مناسب بین تحصیل درآمد فروش و وصول آن فرض کرده‌ایم که در این مورد به بررسی وضعیت فروش، چگونگی فروش، دوره وصول طلب و حساب بدهکاران و حساب اسناد دریافتی نیاز داشته‌ایم.

در فرضیه سوم که عدم توانایی مدیران را در شناخت و تجزیه و تحلیل طرح ریزی و بودجه بندی نقدی فرض نموده‌ایم که

حقوق و دستمزدهای خود، حسابهای پرداختنی و سایر تعهدات دارند. یک واحد تجاری که نتواند تعهدات خود را به موقع پردازد، در مانده تلقی می‌شود و ممکن است دچار ورشکستگی شود. بسیاری از واحدهای تجاری سودآور ممکن است در مواقع افزایش فروش، کاهش عرضه پول، افزایش ماشین آلات و ... با کمبودهای جدی وجوه نقد روبرو شوند و در چنین مواقعی است که مدیران باید توجه فوق العاده بیشتری به مدیریت وجوه نقد و گردش نقدینگی داشته باشند.

اهداف تحقیق:

۱- واحدهای تولیدی عمدتاً به دلیل نداشتن و یا ناقص بودن پیش بینیهای بودجه‌ای خود، قادر به استفاده مطلوب از منابع و امکانات موجود نبوده و توانایی کافی برای رویارویی با تهدیدات و نوسانات محیطی را ندارند. لذا اهمیت این امر موجب گردید تا در مورد مدیریت سرمایه در گردش و بطور اخص مشکل کمبود نقدینگی به تحقیق پرداخته تا شاید گام کوچکی در راه شناخت این مشکل بویژه در شرایط اقتصادی پس از انقلاب برداشته شود. ۲- با انجام این تحقیق می‌توان زمینه مساعدی را فراهم کرد تا مدیران با توجه جدی به این مسأله، تسهیلاتی را در جهت ایجاد و استمرار مدیریت مالی در سازمانها فراهم نمایند. زیرا در صورت عدم وجود یک سیستم مدیریت مالی صحیح این مشکل و امثال آن همچنان در روند حیات یک سازمان ادامه پیدا خواهد کرد و موجبات ناهمگنی و عدم کارآیی امور مالی را بطور دقیق به دنبال خود خواهد داشت.

۳- با انجام این تحقیق دانشجویان رشته‌های مدیریت و حسابداری و نیز دست اندرکاران این دانش قادر خواهند بود تا با مشکلات عینی در رابطه با بخشی از مدیریت سرمایه در گردش یعنی داراییهای پولی آشنایی حاصل کنند و پس از شناخت آن به رفع موانع و مشکلات موجود در سر راه خود برآیند.

فرضیه‌ها:

۱- علت کمبود نقدینگی در سازمانها، افزایش قیمت تمام شده کالای آماده فروش است.

۲- علت کمبود نقدینگی در سازمانها، در نظر نگرفتن فاصله زمانی مناسب بین تحصیل درآمد فروش و وصول آن است.

مجموعه‌ای از اطلاعات مندرج در حساب ترازنامه و صورت سود و زیان و صورت تغییرات در وضعیت مالی و دیگر مدارک را لازم داشته است.

لازم به توضیح است که تمام اطلاعات مندرج در بخش تجزیه و تحلیل صورتهای مالی گروه‌های صنایع و شرکتهای نمونه از گزارشهای تحلیل عملکرد سازمان صنایع ملی ایران استخراج گردیده است. اطلاعات مربوط به شرکتهای نمونه نیز از گزارشهای حسابرسی و گزارشهای هیأت مدیره به مجمع عمومی عادی سالیانه استخراج گردیده و هیچگونه جرح و تعدیلی در آنها انجام پذیرفته است.

با توجه به آمار موجود شرکتهای نمونه در گروه‌های صنایع سلولزی و بسته‌بندی دچار کمبود نقدینگی بودند که این مشکل مورد ابتلای بیشتر شرکتهای تحت پوشش سازمان صنایع ملی ایران در سالهای اخیر بوده است. البته حیاتی بودن نوع تولیدات تحت پوشش گروه صنایع دارویی و تخصیص ارز لازم به منظور ورود مواد اولیه و تا حدودی ماشین‌آلات و لوازم به گروه، مانع از ایجاد مشکل کمبود نقدینگی در این گروه از صنایع گردیده است و لذا تقریباً به تولید کامل خود دست یافته‌اند. البته در برخی از موارد مشکل نقدینگی در چند شرکت گروه صنایع دارویی ملاحظه می‌گردد که بیشتر مربوط به طولانی بودن دوره وصول طلب است که در این باره باید مدیران شرکتهای ذریع تداگیری را اتخاذ کنند تا دوره وصول مطالباتشان به حداقل ممکن کاهش یابد. با توجه به موارد فوق در مورد شرکت نمونه این گروه به دلیل عدم وجود کمبود نقدینگی بیش از این توضیح داده نمی‌شود و بیشتر به صناعی که با مشکل کمبود شدید نقدینگی روبرو هستند، پرداخته می‌شود.

ابتدا درباره شرکت نمونه گروه صنایع سلولزی و بسته‌بندی باید چند مورد اساسی را ذکر کرد که در پایین بودن میزان نقدینگی سازمان مؤثر بوده است. بر اساس فرضیه اول که علت کمبود نقدینگی در سازمانها را زیاد بودن قیمت تمام شده کالای آماده به فروش ذکر کرده است، باید اذعان داشت که به علت عدم وجود مواد اولیه و ارز لازم برای واردات آن، شرکت اجباراً از مقوای تولید داخلی که از کیفیت پایینی برخوردار است، استفاده نموده که چیزی در حدود ۵۰٪ آن به عنوان ضایعات برگشت داده شده است. به خاطر پایین بودن کیفیت، کمیت تولیدات نیز کاهش

یافته و در نتیجه هزینه‌های سربار جذب نگردیده و قیمت تمام شده کالای فروش رفته طبیعتاً به خاطر وجود دستمزد مستقیم تولید و هزینه‌های سربار جذب نشده افزایش یافته است و تأمین نقدینگی ناشی از تولیدات را کاهش داده است.

با توجه به کاربرد بودن ماشین‌آلات نیمه اتوماتیک و پرکنهای دستی، میزان اتلاف نیرو در تولید در حد بالایی است که این مسأله موجب کاهش راندمان تولید و افزایش بهای تمام شده محصول می‌گردد.

مسأله دیگر اینکه به علت قرار نگرفتن تولید در نقطه سربه‌سر در سالهای مورد بررسی و کاربرد بودن ماشین‌آلات و عدم برنامه‌ریزی صحیح، شرکت دارای قیمت تمام شده بالایی نسبت به قیمت فروش است که در نهایت با زیاندهی و تشدید مشکلات نقدینگی روبرو می‌گردد. از دیگر عواملی که در تولید و به دنبال آن در نقدینگی حاصل از تولید اثر می‌گذارد، فرسودگی روز افزون ماشین‌آلات تولیدی و عدم امکان جایگزینی کامل آنهاست که در میزان اتلاف تولید مؤثر است. خرید ارز صادراتی و ترجیحی به منظور ورود مواد اولیه، که چند برابر نرخ ارز دولتی است، سبب جذب قسمت عمده‌ای از نقدینگی شرکت و در نتیجه ایجاد مشکلاتی برای آن گردیده است. تعیین قیمت توسط سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان موجب می‌گردد که شرکت در مورد قیمت‌گذاری خود با توجه به افزایش سرسام آور قیمت‌های مواد اولیه نتواند سیاست‌گذاری درستی انجام دهد، البته ظاهراً در سال گذشته سازمان حمایت، قیمت پیشنهادی این شرکت را پذیرفته است.

در شرکتهای تحت پوشش عمدتاً به دلیل گروگذاری تمام منابع داراییهای ثابت در قبل از انقلاب، بانکها از پرداخت وامهای بلند مدت امتناع می‌ورزند و شرکتهای برای سرمایه‌گذارهای بلند مدت خود دچار مشکلاتی می‌گردند و به استفاده از فروشهای سلف و اقساطی و مشارکتهای مدنی بانکها، مجبورند که این مسأله علاوه بر اینکه هزینه‌های مالی را در شرکت افزایش می‌دهد و باعث کاهش سود دهی نیز می‌شود، چون از طریق بدیهیهای جاری عمل می‌گردد لذا در کاهش نسبتهای نقدینگی بسیار مؤثر است.

مسأله دیگر عدم تعادل اقتصادی است که معمولاً در هزینه‌های استهلاک خودنمایی می‌کند، استهلاک دستگاه‌ها و ماشین‌آلات،

$$\alpha = y - \beta x$$

$$\beta = \frac{n \sum xy - \sum x \sum y}{n \sum x^2 - (\sum x)^2}$$

چون تعداد مشاهدات سری زمانی ما فرد است، زمان صفر را در وسط سری زمانی در نظر می‌گیریم و در نتیجه کار محاسبه α و β را بسیار ساده می‌کنیم. زیرا وقتی سال وسط معادل صفر قرار گیرد، همیشه مقدار $\sum x$ برابر صفر خواهد بود و در نتیجه فرمولهای محاسبه ضرایب α و β به صورت ساده زیر تغییر خواهد یافت:

$$\alpha = y \quad \beta = \frac{xy}{x^2}$$

حال با توجه به مسائلی که ذکر شد، روند نسبتهای نقدینگی یعنی نسبت جاری و آتی شرکت مزبور را بطور جداگانه به شرح زیر محاسبه می‌کنیم:

t (زمان)	x	y (نسبت جاری)	xy	x ²
۱۳۶۴	-۲	۰/۴۰	-۰/۸	۴
۱۳۶۵	-۱	۰/۴۲	-۰/۴۲	۱
۱۳۶۶	۰	۰/۳۹	۰	۰
۱۳۶۷	۱	۰/۴۱	۰/۴۱	۱
۱۳۶۸	۲	۰/۳۰	۰/۶۰	۴
$\sum y = 1/92 \quad \sum xy = -0/21 \quad \sum x^2 = 10$				

جدول شماره ۱

$$\alpha = y = \frac{\sum y}{n} = \frac{1.92}{5} = 0.384$$

$$\beta = \frac{\sum xy}{\sum x^2} = \frac{-0.21}{10} = -0.021$$

اگر مقدارهای α و β را رند کنیم، معادله خط رگرسیون $y = \alpha + \beta x$ به صورت زیر در خواهد آمد:

$$y = 0/38 + (-0/02)x$$

بدین ترتیب می‌توانیم خط روند بلند مدت سری زمانی نسبت جاری را به شرح زیر در نمودار شماره یک نشان دهیم:

عموماً به نرخ ارز دولتی کسر می‌گردد، در حالی که مواد اولیه به قیمت ارز صادراتی و یا رقابتی خریداری می‌گردند که خود این مسأله موجب تفاوت در امر سوددهی و در نتیجه دریافت مالیات توسط دارایی است. با توجه به اینکه داراییهای ثابت از نظر تاریخی با قیمت‌های ارز غیر رقابتی و غیر صادراتی ایجاد شده و پس از گذشت عمر مفید آنها، جایگزینی داراییهای ثابت معمولاً باید با تخصیص ارز رقابتی انجام شود و با توجه به بافت مالی شرکتها که توانایی تأمین این مابه‌التفاوت قیمت را در کوتاه مدت و به موقع برای ایجاد دارایی ثابت جدید ندارند، لذا مهمترین گام در حل این مشکل ایجاد ذخیره‌ای با عنوان ذخیره تأمین مالی برای جایگزینی داراییهای ثابت است که در این صورت حجم قابل ملاحظه‌ای از درآمدهای مشمول مالیات از دادن مالیات معاف و به حجم نقدینگی شرکت اضافه می‌گردد.

در این شرکت نمونه در رابطه با فرضیه دوم که علت کمبود نقدینگی در شرکتهای تحت پوشش را در نظر نگرفتن فاصله زمانی مناسب بین تحصیل درآمد فروش و وصول آن است، نیز باید در شرکت نمونه از گروه صنایع بسته‌بندی و سلولزی اقداماتی صورت گیرد. اگر چه وضعیت حساب بدهکاران شرکت از این بابت زیاد دچار مشکل نیست. ولی با توجه به کمبود شدید نقدینگی، فروشها باید نقد باشد زیرا با احتساب ارزش فعلی پول، شرکت توانا تر خواهد بود و حتی برخی از موارد را، که ممکن است مشتریان از عهده تعهدات خود بر نیاید، حذف می‌کند.

در خصوص وضعیت نقدینگی شرکت در آینده نیز با محاسبه روند بلند مدت به کمک روش رگرسیون به این کار مبادرت خواهیم کرد. برای به دست آوردن روند بلند مدت به کمک روش رگرسیون به سریهای زمانی، که تعداد سالهای کمی را می‌پوشانند، می‌توان خط راستی به صورت نمودار شماره یک با استفاده از روش رگرسیون برازش کرد.

$$y = \alpha + \beta x$$

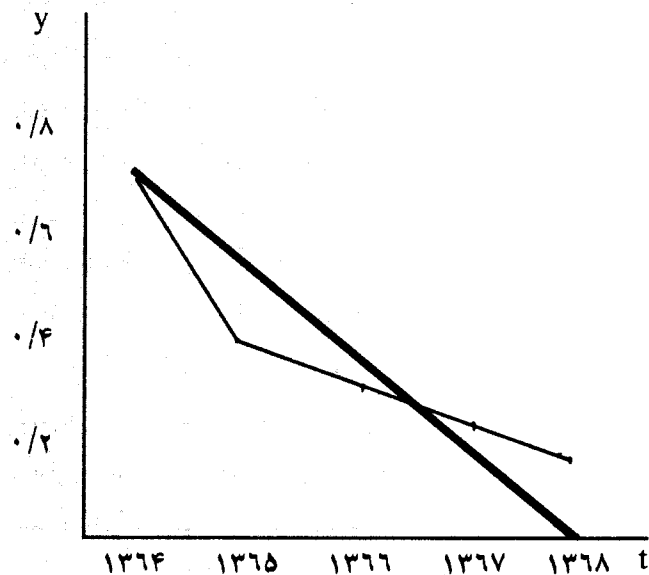
که در آن y مقدار برآورد شده متغیر وابسته سری زمانی است و x نمایشگر زمان است که نقش متغیر مستقل را بازی می‌کند. علت استفاده از x به جای میانگین متحرک روند بلند مدت این است که با نسبت دادن سالهایی به نسبت سال پایه صفر، به x محاسبات آسانتر شود و ضرایب خط رگرسیون یعنی α و β را مطابق فرمولهای زیر برآورد می‌کنیم:

$$y = 0.34 + (-0.17)x$$

بدین ترتیب می‌توانیم خط روند بلند مدت سری زمانی را به شرح زیر در نمودار شماره دو نشان دهیم.

۱۳۶۴:۰/۶۸ ۱۳۶۵:۰/۵۱ ۱۳۶۶:۰/۳۴

۱۳۶۷:۰/۱۷ ۱۳۶۸:۰

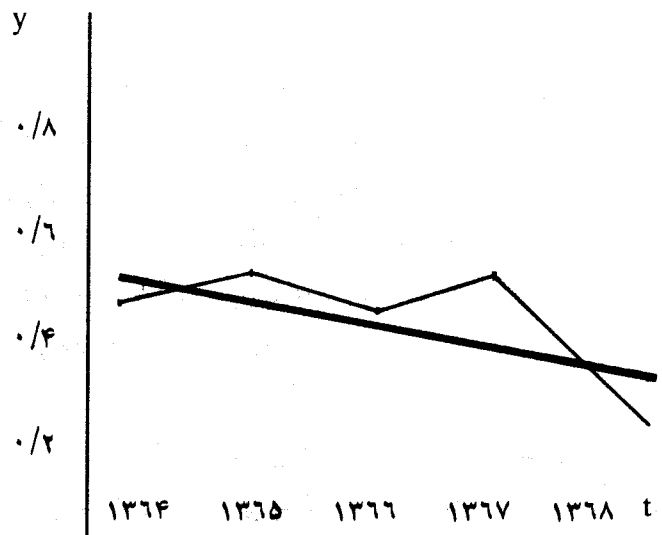
نمودار شماره ۲ - روند بلند مدت سری زمانی و روند نسبت سریع کارخانه

حال اگر روندهای فوق را که بر روش خط رگرسیون نمایش داده شد، فراتابی کنیم به سالهای آینده متوجه وضع بسیار وخیم شرکت مزبور در آینده خواهیم شد.

در مورد شرکت نمونه گروه صنایع برق و لوازم خانگی چند مورد اساسی را، که در پایین بودن میزان نقدینگی شرکت مؤثر است، نام می‌بریم. بر اساس فرضیه اول که علت کمبود نقدینگی را در سازمانها زیاد بودن قیمت تمام شده کالای آماده به فروش ذکر کرده است، باید اذعان داشت که به علت قطع سهمیه ارزی از اول سال ۶۵ باید به منظور تهیه مواد اولیه ارز مورد نیاز خود را از طریق خرید ارز صادراتی و یا ارز آزاد مستقلاً تأمین کند که باعث زیاد شدن قیمت تمام شده واحد محصول می‌گردد و نیز به علت عدم استفاده مطلوب از ظرفیتهای تولیدی، سنگین بودن هزینه‌های سربار و نیز کاهش شدید تولید تا سطحی پایین‌تر از نقطه سربه‌سر، به علت کمبود مواد اولیه و قطعات و فرسودگی ماشین‌آلات و نیز تأمین بخش قابل توجهی از مواد و قطعات مورد نیاز خود از بازار

۱۳۶۴:۰/۴۲ ۱۳۶۵:۰/۴ ۱۳۶۶:۰/۳۸

۱۳۶۷:۰/۳۶ ۱۳۶۸:۰/۳۴

نمودار شماره ۱ - روند بلند مدت سری زمانی و روند نسبت جاری

حال روند نسبت سریع شرکت نمونه گروه صنایع بسته‌بندی را بر اساس جدول شماره دو به شرح زیر محاسبه می‌کنیم:

t (زمان)	x	y (نسبت سریع)	xy	x ²	
۱۳۶۴	-۲	۰/۶۷	-۱/۳۴	۴	
۱۳۶۵	-۱	۰/۳۳	-۰/۳۳	۱	
۱۳۶۶	۰	۰/۳۱	۰	۰	
۱۳۶۷	۱	۰/۲۳	۰/۲۳	۱	
۱۳۶۸	۲	۰/۱۴	۰/۲۸	۴	
$\Sigma y = 1/68$				$\Sigma xy = -1/16$	$x^2 = 10$

جدول شماره ۲

$$\alpha = y = \frac{\Sigma y}{n} = \frac{1.68}{5} = 0.336$$

$$\beta = \frac{\Sigma xy}{\Sigma x^2} = \frac{-1.16}{10} = -0.166$$

اگر مقادیرهای α و β را در فرمول معادله خط رگرسیون $y = \alpha + \beta x$ بصورت زیر درخواهد آمد:

ت (زمان)	x	y (نسبت جاری)	xy	x ²
۱۳۶۴	-۲	۳	-۶	۴
۱۳۶۵	-۱	۲	-۲	۱
۱۳۶۶	۰	۱/۷۳	۰	۰
۱۳۶۷	۱	۱/۷۳	۱/۷۳	۱
۱۳۶۸	۲	۱/۴۳	۲/۸۶	۴

$$y = 10/89 \quad xy = -3/41 \quad x^2 = 10$$

جدول شماره ۳

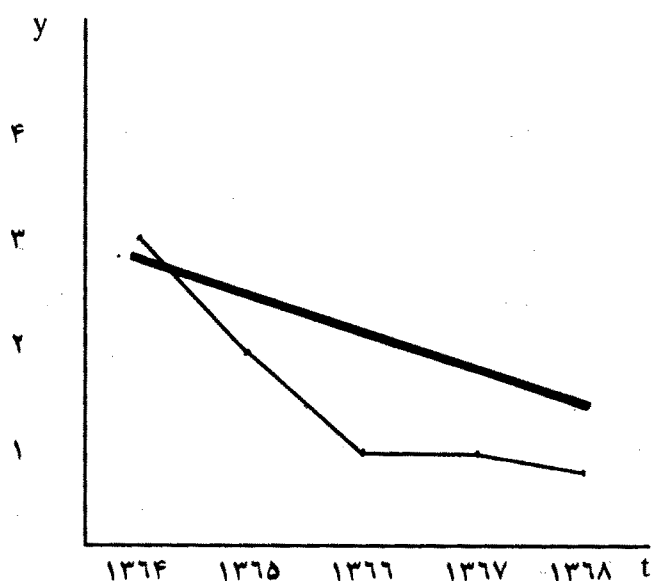
اگر مقادیر α و β را رند کنیم معادله خط رگرسیون
به صورت زیر در خواهد آمد:

$$y = 2/18 + (-0/34)x$$

بدین ترتیب می توانیم خط روند بلندمدت سری زمانی نسبت
جاری را به شرح زیر در نمودار شماره سه نمایش دهیم:

$$1364:2/86 \quad 1365:2/52 \quad 1366:2/18$$

$$1367:1/84 \quad 1368:1/5$$

نمودار شماره ۳ - روند بلند مدت سری زمانی و روند نسبت جاری شرکت نمونه

آزاد داخل کشور با نرخهای متورم و روزافزون، شرکت دچار افزایش قیمت تمام شده کالای فروش رفته و در نتیجه کاهش سود گردیده است که این مسأله به نوبه خود مانع از ایجاد نقدینگی کافی توسط تولید می شود.

مسأله عدم جذب هزینه های سربار در مورد عدم کارکرد مفید سازمان و نیز تعیین قیمت فروش توسط سازمان حمایت از تولید کنندگان و مصرف کنندگان که در قیمت سربار جذب نشده تأثیر می گذارد و نیز فشارهای ارگانهای دولتی برای خریداری مواد اولیه از داخل کشور بخصوص و لذا پایین آمدن سطح و کیفیت تولید و به دلیل کارکرد شرکت در سطحی پایین تر از ظرفیت اسمی خود، هزینه های سربار افزایش پیدا کرده و جذب نمی گردند. مسأله دیگری که در قیمت تمام شده مؤثر است، کسر استهلاک به نرخ دولتی و جایگزینی و خرید مواد اولیه به ارز صادراتی و رقابتی و ... است که باز هم در قیمت تمام شده تأثیر به سزایی داشته است.

درباره فرضیه دوم باید اذعان داشت که به دلیل اینکه شرکت مزبور بیشتر به پیش فروش محصولات خود مبادرت کرده است، این مسأله همانطور که در گذشته هم ذکر شد نمی تواند عامل عمده ای در کاهش سطح نقدینگی باشد.

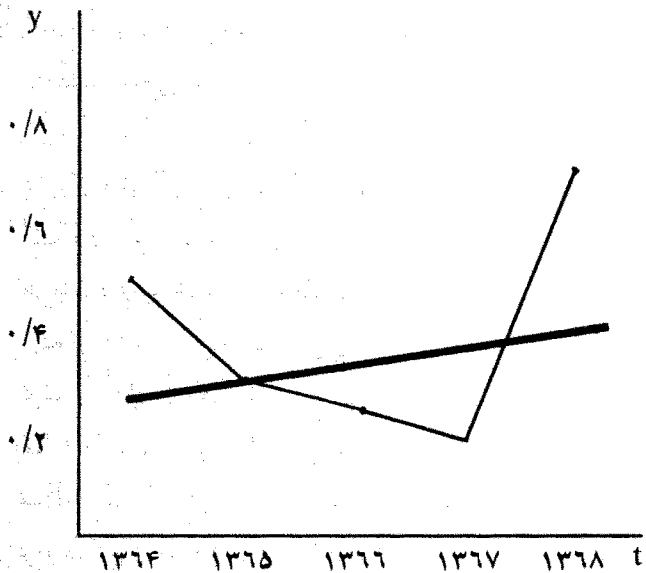
در شرکتهای تحت پوشش به دلیل عدم پرداخت وامهای بلند مدت از طریق سیستم بانکی در مقابل گروگذارانی دارای بدهی ثابت، مجبور به استفاده از تسهیلات بانکی در قالب فروشهای اقساطی و سلف می باشند که به دلیل سنگین بودن بار بهره و کارمزد وامها موجب کاهش سود می گردند، و نیز چون این گونه وامها از محل بدهیهای جاری تأمین می گردند، موجب کاهش نسبتهای نقدینگی می گردند.

در خصوص وضعیت نقدینگی شرکت تولیدی و صنعتی نمونه با محاسبه روند بلند مدت به کمک روش خط رگرسیون به این کار مبادرت می کنیم که بر اساس محاسباتی که قبلاً ارائه شده عمل می کنیم و نسبت جاری و آنی را به شرح جدول شماره سه نمایش می دهیم.

$$\alpha = y = \frac{\sum y}{n} = \frac{10.85}{5} = 2.178$$

$$\beta = \frac{\sum xy}{\sum x^2} = \frac{-3.41}{10} = -0.341$$

نسبت سریع در شرکت نمونه گروه صنایع برق و لوازم خانگی را بر اساس جدول شماره چهار به شرح زیر محاسبه می‌کنیم.

t (زمان)	x	y (نسبت سریع)	xy	x ²
۱۳۶۴	-۲	۰/۴۷	-۰/۹۴	۴
۱۳۶۵	-۱	۰/۳۸	-۰/۳۸	۱
۱۳۶۶	۰	۰/۳۲	۰	۰
۱۳۶۷	۱	۰/۲۰	۰/۲۰	۱
۱۳۶۸	۲	۰/۷۵	۱/۵	۴
$\Sigma y = 2/12$			$\Sigma xy = 0/38$	$\Sigma x^2 = 10$

جدول شماره ۴

نمودار شاه ۴ - روند بلند مدت سری زمانی و روند نسبت سریع شرکت تولیدی و صنعتی نمونه

$$\alpha = y = \frac{\Sigma y}{n} = \frac{2/12}{5} = 0.424$$

$$\beta = \frac{xy}{x^2} = \frac{0.38}{10} = 0.038$$

اگر مقادیر α و β را رند کنیم، معادله خط رگرسیون $y = \alpha + \beta x$ به صورت زیر در خواهد آمد:

$$y = 0/42 + (0/04)$$

بدین ترتیب می‌توانیم خط روند بلند مدت سری زمانی را به شرح زیر در نمودار شماره چهار نشان دهیم.

$$۱۳۶۴: ۰/۳۴ \quad ۱۳۶۵: ۰/۳۸ \quad ۱۳۶۶: ۰/۴۶ \quad ۱۳۶۸: ۰/۵$$

همانطور که ملاحظه می‌گردد، در این شرکت شاهد وضع بهتری از کارخانه نمونه در گروه صنایع سلولزی و بسته‌بندی می‌باشیم. ولی همچنان نسبت سریع در شرکت مزبور بسیار کمتر از حد لازم است.

یکسری مسائل و مشکلات مشترک در تمام شرکتهای تحت پوشش سازمان وجود دارد که باید بطور جداگانه در ارتباط با فرضیه سوم، که ادعا دارد علت کمبود نقدینگی در سازمانها ضعف مدیران در طرح ریزی و بودجه بندی نقدی است، مورد بررسی قرار گیرد.

موجود نبودن خط مشی صحیحی برای فروش محصولات شرکتهای و نیز تغییرات شدید تولید واقعی نسبت به برنامه‌های پیش بینی شده تولید، نقدینگی شرکتهای را، که بیشتر از همین کانال تأمین می‌شود، دستخوش نوسانات و کاهش شدید کرده که این مسأله علاوه بر مشکلات بیرونی سازمان، به ضعف طرح ریزیهای درونی توسط مدیریت نیز مربوط می‌گردد.

- عدم برنامه‌ریزی و بودجه بندی نقدی توسط مدیران مالی باعث تنگناهایی در ایجاد خط مشی صحیح به منظور پیش بینی و برنامه‌ریزی نقدینگی می‌گردد.

- عدم دخالت مدیران در قیمت گذاری محصولات تولیدی و تعیین قیمتها از طریق سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولید کنندگان نیز مدیران را دچار ضعف در تصمیم گیری و اجرای خط مشی های لازم می‌گرداند.

- عدم برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح در شرکتهای به توقف تولید و کاهش راندمان در بسیاری از موارد منجر گردیده است.

- عدم برنامه‌ریزی صحیح در ارتباط با خرید مواد اولیه و عدم سفارش به موقع و تعلل در تصمیم گیریها و پیگیری خرید مواد اولیه در برخی موارد موجب تمام شدن مواد اولیه ضروری برای تولید گردیده که نتیجتاً تولید را با کاهش روبرو ساخته است.

مسأله دیگری که در این زمینه بسیار حائز اهمیت است و حوصله بیشتری می‌طلبد، مشکل عدم وجود سیستم‌های اطلاعاتی است. نقش اطلاعات حسابداری نیز همانند سایر اطلاعات، افزایش دانستنی‌ها و یا کاهش احتمال اشتباه است. برخلاف اطلاعات ذهنی، اطلاعات حسابداری کمی و قابل رسیدگی است و اغلب به مدیران تصمیم‌گیرنده کمک مؤثری می‌کند. اطلاعات حسابداری باید مربوط به موقع و صحیح باشد. متأسفانه به علت عدم وجود سیستم‌های اطلاعاتی صحیح در شرکت‌های مزبور، مدیران از دریافت به موقع اطلاعات صحیح محرومند و لذا نمی‌توانند تصمیم‌گیری به موقع انجام دهند.

پس از بررسی فرضیه‌ها لازم است یک جمع‌بندی کلی درباره علل عمده ضعف مالی شرکتها داشته باشیم که به شرح زیر عبارتند از:

- عدم تغییر در وضع مالکیت آن تعداد از شرکت‌های مشمول لایحه قانونی ۶۷۳۸ و بند «ج» قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران در اجرای امر مشارکت بانکها که سبب خواهد شد لااقل نیمی از مجموع بدهیهای شرکتها مشمول بند «ج» تحت پوشش این گروه تبدیل به سرمایه شده و متناسب با آن از فشارهای مالی آنها کاسته شود.

- کاهش شدید تولید تا سطحی پایین‌تر از نقطه سر به سر و بیلا استفاده ماندن در صد قابل توجهی از ظرفیتهای تولید کارخانجات تحت پوشش گروه (به علت محدودیتهای شدید ارزی و عدم تدارک به موقع مواد اولیه و قطعات مورد نیاز خطوط تولیدی، فرسودگی ماشین آلات، قطع برق و ...)

- زیاد بودن قیمت تمام شده واحد محصول در اغلب شرکت‌های تحت پوشش گروه به علت عدم استفاده مطلوب از ظرفیتهای تولیدی، تورم پرسنل و سنگین بودن هزینه‌های سربار.

- عدم امکان دریافت قیمت تثبیت شده جدید از سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، مادام که نتیجه عملکرد سالانه شرکت مبین کمترین رقم سود ویژه باشد، در صورتی که حتی در سالهایی که عملکرد شرکتها با زیان ویژه همراه است، پرداخت مبلغ قابل توجهی مالیات متغی نخواهد بود.

- تأمین بودجه خرید قسمت اعظم داراییهای ثابت و تمام داراییهای جاری شرکتها از محل بدهیها و تعهدات کوتاه مدت و نتیجتاً روبرو شدن آنها با فشار شدید طلبکاران بویژه بانکهای

کشور.

- سنگین بودن بار بهره و کارمزد وامها و اعتبارات بانکی که قسمت اعظم آن به سالهای قبل از پیروزی انقلاب مربوط است.

- مطالبه مالیاتهای گزاف توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و طرح ادعاهایی توسط سازمان تأمین اجتماعی که به خروج وجوه بیش از سود خالص سالانه در برخی مواقع منجر می‌شود.

- وجود ابهامات فراوان در مورد مسائل مالیاتی ناشی از روش جدید تأمین ارز و خرید مواد اولیه مورد نیاز شرکت‌های تحت پوشش سازمان صنایع ملی ایران.

پیشنهادها:

با توجه به موارد فوق، پیشنهادهایی در این زمینه ارائه می‌گردد که امید است گامی هر چند اندک در جهت بهبود وضع این گونه شرکتها برداشته شود.

۱- ضرورت تعیین تکلیف فوری مالکیت شرکت‌های مشمول بند «ج» قانون حفاظت و توسعه صنایع ایران و مشمولان لایحه قانونی ۶۷۳۸.

۲- با ایجاد سهمیه ارزی به نسبت حداقل مورد نیاز شرکت‌های تحت پوشش برای تهیه مواد اولیه و خرید داراییهای ثابت و لوازم یدکی امکان ادامه تولید را برای آنها فراهم آورند.

۳- با تمرکز و بهره‌برداری صحیح از نقدینگی سازمانها و شرکت‌های تحت پوشش ترتیبی داده شود که برای خرید مواد اولیه و قطعات مورد نیاز شرکتها، از طریق شرکت سرمایه‌گذاری سازمان، اعتبارات لازم با شرایط سهل و ساده در اختیار تمام شرکت‌های تحت پوشش سازمان قرار گیرد.

۴- امکان انتقال موقت پرسنل بیکار شرکتها به شرکت‌هایی که در ظرفیتهای بیشتر فعالیت می‌کنند، بطور جدی بررسی شود.

۵- نسبت به سرمایه‌گذاری جدید در شرکت‌هایی که مشمول ماده ۱۴۱ قانون تجارت هستند، اقدام شود.

۶- امکان واگذاری سهام دولتی تمام شرکت‌هایی که تأثیر تولیداتشان در امر کنترل بازار مصنوعات داخلی، با اهمیت تلقی نمی‌گردند، بررسی و در این خصوص برنامه زمانبندی شده‌ای تنظیم و به مورد اجرا گذاشته شود.

۷- با ایجاد و تقویت واحدهای تولیدکننده کالاهای واسطه‌ای با کیفیت مورد قبول نسبت به کاهش اساسی نیاز ارزی شرکت‌های

تحت پوشش اقدام و شرایط لازم برای حفظ و تداوم فعالیت آنها فراهم گردد.

۸- از ادامه فعالیت شرکتهای زیان ده، حتی الامکان خودداری و یا اینکه شرایط لازم برای سودآور شدن آنها به هر طریق ممکن فراهم گردد.

۹- در جهت بررسی آثار منفی و باز دارنده نرخهای مالیاتی جدید و انعکاس مسأله به مقامات ذیربط و پیشنهاد تعدیلات مناسب در نرخهای فعلی، اقدام شایسته به عمل آید.

۱۰- در رابطه با وام کارکنان، که در برخی از شرکتهای مبالغ سنگینی را در بر می گیرد، ترتیباتی فراهم آید تا کارکنان بتوانند از تسهیلات مالی سیستم بانکی استفاده نمایند تا فشار سنگینی را بر نقدینگی شرکتهای وارد نکنند.

۱۱- ایجاد یک سیستم فراگیر اطلاعاتی برای استفاده مدیران به منظور فراهم آوردن شرایط مطلوب جهت استفاده از اطلاعات مورد نیاز آنها.

۱۲- در نظر گرفتن ذخیره ای اضافی برای استهلاک ماشین آلات تولیدی به منظور تعدیل تفاوتهای اقتصادی ایجاد شده در خصوص چند نرخه بودن ارز مصرفی شرکتهای تحت پوشش سازمان صنایع ملی ایران.

فهرست منابع

- ۱- بیان حسام الدین، جستارگری، شالوده پژوهشهای پیشرفته در علوم. مرکز آموزش مدیریت دولتی، چاپ اول، ۱۳۶۸.
- ۲- حاجی حسینی مصطفی، بررسی اداره وجوه نقد (سرمایه در گردش) و مشکلات تداوم فعالیت صنعت خودرو. دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی، پایان نامه فوق لیسانس، ۱۳۶۸.
- ۳- سازمان صنایع ملی ایران، تحلیل عملکرد سالهای ۶۱-۱۳۶۴ و ۱۳۶۵ و ۱۳۶۶ و ۱۳۶۷ معاونت طرح و برنامه سازمان صنایع ملی ایران.
- ۴- شهابنگ رضا، حسابداری مدیریت. مرکز تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سازمان حسابرسی، نشریه شماره ۶۴ چاپ دوم، ۱۳۶۷.
- ۵- شهابنگ رضا، حسابداری مالی. مرکز تحقیقات حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی، نشریه شماره ۷۵ چاپ دوم، ۱۳۶۶.
- ۶- عالی ور عزیز، صورتهای مالی اساسی. مرکز تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سازمان حسابرسی، نشریه شماره ۷۶، چاپ اول، ۱۳۶۶.

۷- مصطفوی علیرضا، مدیریت مالی، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران، چاپ سوم، ۱۳۶۳.

۸- مهاجرانی نصرالله، سیستم آمار و اطلاعات اداری و نیروی انسانی، سازمان صنایع ملی ایران، جزوه چاپ نشده.

۹- نوفرستی محمد، آمار و اقتصاد در بازرگانی. انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، جلد دوم، چاپ دوم، ۱۳۶۶.

۱۰- وستون بریگام، مدیریت مالی، ترجمه دکتر حسن عبده تبریزی و پرویز مشیرزاده مؤیدی، انتشارات آگاه، جلد اول، چاپ دوم، ۱۳۶۲.

۱۱- ون هورن جیمزسی، مدیریت مالی. ترجمه محسن دستگیر، مرکز چاپ و نشر کتب دانشگاهی خوزستان، چاپ اول، ۱۳۶۹.

Compbble. William G. "A Form Book, For Thesis Writing" Houghton Mifflin, 1939.

Copelandk, TE., and Weston JF. "Financial Theory And corporate Policy" First. ed. 1988.

Foster Roden. Peyton, and Christy, George A., "Finance - Environment and Decisions" 4ed. 1986.

Gaertner, James F., Cooper, S, Kerry, "Financial Accounting An Introduction" First. ed. 1985.

Gollinger, G.M. and Healey, PB., "Liquidity Analysis and Management" First. ed. 1987.

Gitman, Lawrence J., "Principles of Managerial Finance" Harpper and Row, Publishers. Inc. 1985.

Gross, Martin, "Control of Working Capital A Programe of Management Priorities". First. ed. 1972.

Levy, Haim, Sarant, Marshall. "Principles of Financial Management". U.K: printice-Hall, 1988.

Pinches, George E., "Essentials of Financial Management" Harpper and Row, publishers. Inc. 1984.

Van Horne, James C., "Fundamentals of Financial Management", Prentice Hall, 1971.

Weston, J, Fred, Brigham, Eugene F., "Management Finance" Fifth. ed., 1975.